

Klassrummets rutiner som stöd

I det tematiska arbetet, som också beskrivs i reportaget *Ta ut svängarna – samtala, läs och skriv!*, blir det tydligt att det bakom klassrumsarbetet finns en tydlig struktur som fungerar som ett starkt stöd. Lärarna skriver själva inget om organisationen, men på flera ställen i observationsanteckningarna finns noteringar som handlar om organisatoriska frågor:

”Valet av bok går snabbt och kl. 8.45 beger sig eleverna till det rum där de ska sitta och läsa. Jag återvänder till Kerstins klassrum. Här sitter 18 elever. Helt tyst i rummet. Samtliga tycks läsa koncentrerat. /.../

Kommentar: Det innebär att de flesta eleverna kommer att läsa ca 75 min i sträck. Är de vana vid så långa läspass. (Observationsanteckning 21 april)

Redan när eleverna kommer på morgonen droppar de in i klassrummet, sätter sig vid datorerna, i soffan etc. Det råder ett lugn i rummet. (Observationsanteckning 5 maj)

Den här typen av kommentarer finns på flera ställen i lärarnas anteckningar. Framför allt gäller det arbetet kring läsning. När läsningen startar blir det total tystnad och koncentration. En förklaring till detta är inte svårt att hitta: eleverna är intresserade av innehållet och läsningen engagerar dem. Svårighetsgraden på böckerna verkar också vara anpassad så att ingen elev får problem och därför börjar tappa koncentrationen och störa sina kamrater.

Dagliga rutiner

Men också andra typer av rutiner i klassrummet fungerar smidigt. När eleverna under arbetet ska sitta i grupper och diskutera går indelningen i olika gruppkonstellationer friktionsfritt. Eleverna delar snabbt och enkelt in sig i grupper (minst tre och högst fem). Lärarna är inte i detta, utan eleverna organiserar sig själva mycket snabbt. Läraren rättar att eleverna är vana att kommentera varandras texter och att prata inför varandra. De uppmanas att ge positiv kritik och att ställa frågor. Hon r också att eleverna organiserar sig själva när de ska prata (Observationsanteckning 9 maj). Under arbetet hjälper eleverna varandra med positiv respons och en flicka som inte hunnit hela sin text ber kamraterna ”läs upp början!”

Eleverna rör sig tyst också när de behöver hämta något eller behöver uppsöka toaletten. Överhuvudtaget andas atmosfären i det tre klassrummen respekt för varandra och det arbete eleverna är satta att göra. Också när ingen lärare är i klassrummet arbetar eleverna tyst vidare med sina uppgifter (Observationsanteckning 5 maj). De dagliga rutinerna verkar fungera. Eleverna städar upp efter sig, lägger tillbaka sakerna i sina lådor. Inget stim och støj – allt sker under en behaglig samtalston. Eleverna engagerar sig så gott som alltid i innehållet, och intresset för det de håller på med verkar stort.

En naturlig fråga infinner sig: hur har lärarna arbetat för att skapa den positiva miljö och det goda arbetsmiljö som vi tycker oss se? I årskurs fyra arbetade de med värderingsövningar för att skapa ett positivt och tillåtande klimat, berättar de. Samtidigt uttrycker Kerstin i en intervju att ”det kan bli kaos ibland. Då hjälps elever och lärare åt”.

Sammanhängande arbetspass

En viktig del i den positiva klassrumsatmosfären verkar vara att lärarna låter eleverna arbeta under lång tid och i långa sammanhängande arbetspass. Arbetet får helt enkelt ta tid. Läsningen av skönlitteratur pågår under längre stunder för att ge eleverna möjlighet att ”komma in i boken” och lärarna låter även skrivarbetet pågå under längre perioder. Lärarna är alltså i första hand upptagna av innehållsaspekter och inte organisation. Trots att fokus inte ligger på organisation bygger arbetet på en struktur som stödjer och utvecklar ett positivt klassrumsklimat.

Elevernas frirum

Begreppen *yttre kontroll* och *inre frihet*, kan vara begrepp som förklarar det som sker i klassen, menar forskaren Bernt Gunnarsson. Den yttre kontrollen består i det här exemplet av val av tema och de klassrumsrutiner eleverna arbetar efter och den inre friheten är framför allt en intellektuell frihet. Eleverna uppmanas att starta i sina egna tankar och erfarenheter och diskutera dem med kamraterna. En av Gunnarssons slutsatser och teorier är att skolan borde erbjuda eleverna såväl yttre kontroll som inre frihet. Gunnarssons kritik mot de skolor han granskat i sin avhandling är att de inte erbjuder eleverna någon inre frihet. I stället präglas verksamheten där av såväl yttre som inre kontroll och när eleverna tvingas in i denna ”tvångströja” väljer en del av dem att bryta mot såväl de inre som de yttre regelverken. Det Gunnarsson argumenterar för är alltså ett ökat frirum för eleverna i det dagliga skolarbetet och att detta frirum inte ska begränsas till en mera formaliserad demokrati som t ex klassråd eller elevråd. I stället, menar Gunnarsson, måste vardagen i skolan kännetecknas av ett pågående demokratiskt samtal där elever och lärare deltar på lika villkor.

Arbetet med att bygga upp ett tillåtande och fungerande klimat i klassrummen går hand i hand med lärandet och ”den vanliga” undervisningen. Vi, dvs. Karin och Jan, menar att det är så det bör gå till och att undervisningsinnehållet har en avgörande betydelse för om man ska lyckas etablera ett fungerande, avspänt och tillåtande klassrumsklimat. Om eleverna erbjuds ett innehåll som engagerar och intresserar dem blir det sannolikt ganska naturligt för dem att fungera och agera på ett konstruktivt och civiliserat sätt gentemot både klasskamrater och lärare.

Förväntan på eleverna

Lärarnas utsagor om arbetet andas en stark förväntan på att arbetet ska flyta på och att eleverna ska engagera sig i det tematiska innehållet. Lärarna skapar det vi vill kalla en stark trygghet i gruppen. De skapar ett tillåtande klimat, med arbetsro och de ger eleverna förutsättningar för arbetssättet genom en atmosfär, som ställer krav på att ”det normala” är att alla respekterar varandra. Lärarna uttrycker själva att de funderar över om någon är utanför, för att se till att alla accepteras. De skapar alltså ett positivt socialpsykologiskt klimat, både på ett kollektivt och på ett individuellt plan. Det innebär att de samtidigt stödjer elevernas kunskapsutveckling eftersom personlighetsutveckling och kunskapsutveckling går hand i hand.

Arbetslaget betyder mycket!

I den filmade intervjun talar lärarna om arbetslagets betydelse och påpekar att de arbetat tillsammans länge, att de har skapat en tillit till varandra och att de alla tre bidrar till helheten var och en på sitt sätt. En fördel som lärarna lyfter är att de fått möjlighet att koncentrera sig på att enbart undervisa dessa 57 elever och att de därmed inte behövt undervisa i andra klasser för att fylla upp sin tjänst. Arbetslaget erbjuder alltså en trygghet och lärarna ger sig tid att

låta idéer landa. Lärarna menar att arbetslaget fungerar som en draghjälp för dem alla tre. I arbetslaget har de lite olika roller och det ser de som en tillgång. Framför allt tycker de att det är roligt att arbeta tillsammans och på detta sätt.¹

Referenser:

Gunnarsson, Bernt (1995) *En annorlunda skolverklighet. Elevers upplevelse av traditionell och alternativ skolmiljö*. Studia Psychologica et Paedagogica, Series Altera CXVII. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

I två böcker, *Läraren i det postmoderna samhället* (1998) och *Läraren i kunskapssamhället : i osäkerhetens tidevarv* (2004) resonerar Andy Hargreaves om läraren i ett nytt samhälle. Hargreaves, Andy (1998) *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund : Studentlitteratur. Hargreaves, Andy (2004) *Läraren i kunskapssamhället : i osäkerhetens tidevarv*. Lund : Studentlitteratur.

1